

PRINCIPLES OF REGIONAL SYSTEM'S STRATEGIC MANAGEMENT THROUGH THE CONCEPT OF SUSTAINABLE REGIONAL DEVELOPMENT

Rosen Yanev

South-West University "Neofit Rilski", Blagoevgrad, Bulgaria rosenqnev9@abv.bg

Abstract: The research is directed towards establishing the principles of strategic management, the evolution (progressive or regressive), of the regional system; set in the contemporary sustainable development concept. The assumptions made are based on research of the causal interrelations between the regional system elements, through the cybernetic approach and system analysis of natural and social environment. The presented "conditional research mode" for strategic management of evolution of the regional system shall be adopted as a "key" and "path" to implementing the sustainable development concept (through the "regional cycle"). For this purpose compiled are the following conditional frameworks of the research: current status of the "natural" environment is presented as "conditional factor" for recovery of its natural balance and the "social" environment is in its capacity of "resource factor" expressing the managerial function of personality. The author's thesis has its respective theoretical and practical scientific argumentation based on the contemporary strategic management principles of evolution of complex systems. They are expressed through inclusion of instrumental methods of spatial analysis: forecasting, planning and feedback. Besides, they comply with the functions of regional system (multivalence, dynamism, inertia and sustainability) which set the demarcation lines between the regional system's microstructure elements (producer, consumer, reducer). The applied method for analysis of the natural and social environment shall function through change of the impact of the anthropogenic or technogenic circle of substances over the biological and geological one. This is a process based on the introduction of the term "regional cycle" containing in itself the specific microstructure of the regional system being social environment (producers) and its derivatives (consumers and reducers); and respectively the ecological condition (being the natural environment). Applying the "sustainable development" concept through "strategic management of regional system's evolution" is presented through research of the functions of regional system's cyclic structure. It characterizes with four research cases (subsequently) describing a regional cycle and forming preconditions for the strategic management of its evolution. The cases have a very precise direction of impact "from top to bottom" defining the sequence in the processes of strategic management of regional system's evolution. The conditional alignment of cases in a "regional cycle" is also a constant. It is condition for the actual application of the proposed research model. The results from the research of the causal interrelations between regional system's elements are presented in details. Without a doubt there is large dose of relativity when establishing the demarcation lines between the elements of the microstructure in the regional system (i.e. there is a risk of voluntarism or passiveness). But the case may be reviewed as also an argument (supporting the research thesis), expressing the impact of the "dynamism" function. The forecasting process (at its own terms) expresses the function of "inertia". Respectively the one of planning is equalized by the "multivalence" function. Feedback on the other hand is the main mean for monitoring of the "sustainability".

Keywords: regional system, sustainable regional development, natural and social environment, regional cycle.

ПРИНЦИПИ НА СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА РЕГИОНАЛНАТА СИСТЕМА ЧРЕЗ КОНЦЕПЦИЯТА ЗА УСТОЙЧИВО РЕГИОНАЛНО РАЗВИТИЕ

Росен Янев

ЮЗУ „Неофит Рилски“ Благоевград, Република България rosenqnev9@abv.bg

Резюме: Изследването е насочено към установяване принципите на стратегическо управление, на еволюцията (прогресивна или регресивна), на регионалната система заложи в съвременната концепция за устойчиво развитие. Направените предложения се базират на изследване на причинно-следствените взаимовръзки между елементите на регионална система, чрез кибернетичен подход и системен анализ на природо-обществената среда. Представеният „условен изследователски модел“ за стратегическо управление на еволюцията на регионалната система, следва да бъде възприеман като своеобразен „ключ“ и „път“ към осъществяване на концепцията за устойчиво развитие (посредством регионалния цикъл). За тази цел са съставени следните условни рамки на изследването: настоящето състояние на „природната“ среда е представено като „условен фактор“ за възстановяване на естествения и баланс, а „обществената“ среда приема качеството си на „ресурсен фактор“, изразяващ управленската функция на личността. Изложената авторската теза притежава съответна теоретико-практическа научна аргументация,

конструирана на база съвременните принципи на стратегическо управление на еволюцията на сложните системи. Те са изразени чрез включване на инструментални способности за пространствен анализ: прогнозиране, планиране и (своеобразна) обратна връзка. Освен това те съответстват на функциите на регионалната система (многовалентност, динамичност, инерционност и устойчивост), които поставят демаркационните линии между елементите от микроструктурата на регионалната система (продуцент, консумент, редуцент). Предложеният способ за анализ на природо-обществената среда следва да функционира посредством изменение на въздействието на антропогенния или техноген кръговрат на веществата върху биологичният и геологичен. Това е процес обоснован от въвеждането на термина „регионален цикъл“, съдържащ в себе си специфичната микроструктура на регионалната система съставлява обществената среда и среда (продуценти) и нейните производни (консументи и редуценти), и респективното и екологично състояние (съставляващо природната среда). Прилагането на концепцията за „устойчиво развитие“ посредством „стратегическо управление на еволюцията на регионалната система“ е представено посредством изследване функциите на цикличната структура на регионалната система. Тя се характеризира с четири изследователски казуса, описващи (в последователност) един регионален цикъл и формиращи предпоставките за стратегическото управление на еволюцията му. Разгледаните казуси приемат и точно определена посока на въздействие: „от горе на долу“, определящ последователността в процесите на стратегическо управление на еволюцията на регионалната система. Условната подредба на казусите в един „регионален цикъл“ също е константна величина. Представява условие за реално прилагане на предложеният изследователски модел. Резултатите от изследването на причинно-следствените взаимовръзки между елементите на регионална система са представени подробно. Без съмнение съществува голяма доза на относителност при установяването на демаркационните линии между елементите от микроструктурата в регионалната система (тоест съществува риск от възникване на волунтаризъм или пасивност). Но своеобразният казус може да бъде разглеждан и като аргумент за (подкрепящ изследователската теза), изразяващ въздействието на функцията на „динамичност“. Процесът на прогнозиране (на свой ред) изразява функцията на „инерционност“. Респективно този на планиране бива отъждествен от функцията „многовалентност“. Обратната връзка от своя страна е основният способ за мониторинг върху „устойчивостта“.

Ключови думи: регионална система, устойчиво регионално развитие, природно-обществена среда, регионален цикъл.

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Устойчивото развитие е процес на промяна, при който експлоатацията на ресурсите, насочеността на инвестициите, ориентирането на технологиите и на институционалните промени са в хармония помежду си и увеличават текущия и бъдещия потенциал, с който да се осигуряват човешките потребности и стремежи“[1]. Така гласи едно от най-разпространените определения за устойчиво развитие (записано в „Целите на хилядолетието за развитие“); използвано, като отправна точка в изследването. За изпълнение на поставената основна цел (изложена по-долу) е необходимо възприемането на устойчивото регионално развитие, като процес на синергично развитие на четирите съставни части на природо-обществената среда – социалният, икономически, екологичен и институционален аспект на съвременната парадигма за устойчиво развитие (записани в „Целите на хилядолетието за развитие“). Предложена е и авторска дефиниция, според която: „Устойчивото регионално развитие“ следва да бъде възприемано, като: „процес на менажиране на еволюцията на дадена регионална система, с цел поставянето и в синергични условия на интензивен растеж; обуславящ мултипликационно-акселериращите взаимовръзки между елементите на природо-обществената среда. Тоест под регионална система следва да се разбират причинно-следствените взаимовръзки между институционалния, социален и икономически аспект от съвременната парадигма за устойчиво развитие (формиращи обществената среда), а екологичният (аспект) формира природната (среда). Поставената основна цел - представяне на условен изследователски модел за стратегическо управление на еволюцията на регионалната система като своеобразен „ключ“ и „път“ към осъществяване на концепцията за устойчиво развитие“, която следва да бъде изпълнена посредством заложените задачи: „Изследване на причинно-следствените взаимовръзки между елементите на природо-обществената среда“, „Установяване на принципи на стратегическо управление на еволюцията на регионалната система (посредством регионалният цикъл)“, „Представяне на условен изследователски модел за стратегическо управление на еволюцията на регионална система (ключ и път към осъществяване на концепцията за устойчиво развитие)“.

2. ПРИЧИННО-СЛЕДСТВЕННИ ВЗАИМОВРЪЗКИ МЕЖДУ ЕЛЕМЕНТИТЕ НА ПРИРОДО-ОБЩЕСТВЕНАТА СРЕДА

Методологията на прилагане на концепцията за „устойчиво развитие“ е заложена в „постулатът“ на „природната наука за описание на Земята“ (География) – възприемането на природо-обществената среда като съвкупност от условни и ресурсни фактори на регионалната и екологична системи. Своеобразната структура на изложения условен изследователски модел за стратегическо управление на еволюцията, на регионалната система (посредством регионалният цикъл) следва да изразява тази закономерност (а именно): настоящето състояние на „природната“ среда да се възприеме като условен фактор за възстановяване на естествения и баланс (на природната среда), а „обществената“ (среда) респективно като ресурсен (фактор) изразяващ управленската функция на личността. За да научим как е възможно да функционира изложеният изследователски модел, тоест да се измени въздействието на „антропогенният“ или „техногенен“ кръговрат на веществата върху „биологичният“ и „геологичен“, е необходимо въвеждането на термина „регионален цикъл“. Съдържащ в себе си специфичната „микро“ структура на обществената („регионалната система“ - продуцент, консумент, редуцент) и природна (екологична) среди.

„Продуцентите“ в природо-обществената среда са структурирани на база гореизложените функционални причинно-следствени взаимовръзки (условие/ресурс). Регионалната и екологична системи едновременно изразяват специфичните изкуствено създадени, но реално проявявани „институционална“, „социална“ и „стопанска“ обществени среди, както и реално съществуващата и проявяваща се екологична (среда). Следователно, очертаните контури на природо-обществената среда, в която ще бъде принудена да функционира съответната регионална система (ресурсният фактор) представлява „моментна снимка“ на социално-икономическия и екологичен потенциал на изследваната териториална единица. Тя приема недвусмисленото си състояние на база на инерционната функция, която проявява (в регионалната система) и определяща състоянието на нейните производни (консументи и редуценти). Тоест в настоящето изследване продуцентите следва да се възприемат единствено като обективна среда на еволюция (прогресивна или регресивна), на консументите (представляващи субектът на стратегическо действие в изследването) и редуцентите (обуславящи обратната връзка). Похват е на анализ изразяващ посоката (от горе на долу) на причинно-следствените взаимовръзки, претворяващ се в предмет на изследване. „Консументите“ в регионалната система представляват частния случай, основните градивни части на обществената среда (индивидите, бюджетните организации и юридическите лица). Формулират управленската функция на личността за стратегическо управление на еволюцията, на регионалната система (посредством регионалният цикъл). Те представляват субектът на стратегическо действие в изследването, проявяващо се посредством функцията многовалентност, която се изразява от многообразието на стопански занятия, продукт на съвременното разделение на труда, и в частност на субективната конструкция на вътрешната и външна жизнена среда на индивида, която поражда. Една и съща ситуация се възприема за актив от едни социални групи и за пасив от други. Това налага потребността от въвеждането на норми на поведение, ограничаващи „деформациите“ на пазара.

„Редуцентите“ в регионалната система представляват специфичните въздействащи фактори на обществената среда върху природната (не само но разглеждани като предмет в изследването). Проявяват се посредством функцията на устойчивост, изразяваща емпиричния резултат от предходния регионален цикъл (тоест те са функционално измерими по своята структура). В настоящето изследване са представени демографската ситуация, постигнати статистически цели и наличен капитал. Показателите пряко влияят върху текущия потенциал на природо-обществената среда.

Резултатите от изследването на причинно-следствените взаимовръзки между елементите на регионална система, притежават известна условност (описана подробно в пунктовете на проявление). Без съмнение съществува голяма доза на относителност при установяването на демаркационните линии между елементите от микроструктурата в регионалната система (съществува риск от възникване на волунтаризъм или пасивност). Но своеобразният казус може да бъде разглеждан и като аргумент подкрепящ изследователската теза, изразяващ въздействието на функцията „динамичност“.

3. ПРИНЦИПИ НА СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ЕВОЛЮЦИЯТА НА РЕГИОНАЛНАТА СИСТЕМА

Изложените принципи за стратегическо управление на еволюцията на регионалната система (посредством регионалният цикъл) притежават съответна теоретико-практическа научна аргументация. Тя е конструирана на база съвременните разбирания за стратегическо управление на еволюцията на сложните системи, изразени чрез включване на следните инструментални способности за пространствен анализ: прогнозиране, планиране и своеобразна обратна връзка. Подкрепена (научната аргументация) от сходството на функциите на регионалната система (многовалентност, динамичност, инерционност и

устойчивост) със същностните особености на използваните фундаментални изследователски похвати за стратегическо управление на сложните системи описани по-долу.

Предложените условни „демаркационни линии“ между елементите от микроструктурата на регионалната система (продуцент, консумент, редуцент) са аргументирани на база въздействие на функцията динамичност, изразяваща рискът от възникване на волунтаризъм или пасивност в прилагането на съвременните принципи за стратегическо управление на сложните системи. Проблем определен от редица автори като фундаментален за съвременната наука (занимаваща се със стратегическо управление на сложните системи). Породен от относителността при разграничаването на субекта: на предвиждането и на действието. Решението на обусловеният казус е заложено в структурата на предложеният условен модел за прилагане на концепцията за „устойчиво развитие“ посредством „стратегическо управление на еволюцията на регионалната система“, описващ един регионален цикъл. Въздействието на функцията на динамичност върху регионалната система е прието като съвкупност от константни величини формиращи структурата на изследователския модел. Те се характеризират с четири изследователски казуса, описващи (в последователност) един регионален цикъл и формиращи предпоставките за стратегическото управление на еволюцията на регионалната система. Разгледаните казуси (производни на въведената условност) приемат и точно определена посока на въздействие: „от горе на долу“, определяща последователността в процесите на стратегическо управление на еволюцията на регионалната система. Условната подредба на казусите в един „регионален цикъл“ също е константна величина. Представляваща условие за реално прилагане на предложеният изследователски модел.

Очертаните контури на природо-обществената среда (продуценти), в която ще бъде принудена да функционира съответната регионална система (ресурсният фактор), представляваща „моментна снимка“ на социално-икономическия и екологичен потенциал на изследваната териториална единица. Приемаша недвусмисленото си състояние на база, на инерционната функция, която проявява (в регионалната система). Определяща и състоянието на нейните производни (консументи и редуценти). Възприемани (продуцентите) единствено като обективна среда на еволюция (прогресивна или регресивна) на консументите и съвкупност от своеобразни въздействащи фактори – редуцентите е анализирана посредством обоснованото предвиждане на възможните варианти за развитие в природо-обществената среда и вероятността те да се реализират - определящи процеса на прогнозиране [2].

Консументите в регионалната система (индивидите, бюджетните организации и юридическите лица) формулират управленската функция на личността за стратегическо управление на еволюцията на регионалната система (посредством регионалният цикъл). Те представляват субекта на стратегическо действие в изследването и се проявяват посредством функцията многовалентност. Освен това обуславят своеобразен процес на координация на онези процеси и явления, които са под контрола на съответната управленска система [3] и включват процеса на планиране в структурата на предложият изследователски модел.

„Редуцентите“ в регионалната система представляват специфичните въздействащи фактори на обществената върху природната среда, но могат да се разглеждат като предмет в изследването. Те се проявяват посредством функцията на устойчивост и изразяват емпиричния резултат от предходния регионален цикъл (демографската ситуация, постигнати статистически цели и наличният капитал). „Редуцентите“ формират своеобразна обратната връзка от предприетите стратегически действия.

Фиг. 1. Модел на стратегическо управление на еволюцията на регионалната система (регионален цикъл)

4. УСЛОВЕН ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ МОДЕЛ НА СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ЕВОЛЮЦИЯТА НА РЕГИОНАЛНАТА СИСТЕМА

Представеният по долу „условен изследователски модел“ за стратегическо управление на еволюцията, на регионалната система, следва да бъде възприеман като своеобразен „ключ“ и „път“ към осъществяване на концепцията за устойчиво развитие посредством регионалния цикъл. Прилагането му се характеризира с обособяването на четири изследователски казуса, описващи последователно един регионален цикъл. Формираните принципи на стратегическото управление на еволюцията на регионалната система (изразени във всеки от четирите казуса) приемат точно обособени директивни (предписателни) и индикативни (препоръчителни) функционално обособени взаимозависимости посочени в пунктовете им на проявление.

Първият изследователски казус от регионалния цикъл разглежда проблема с относителността на демаркационните линии между обективните и субективни процеси и явления, които оформят структурата на предложението условен изследователски модел на стратегическо управление на еволюцията на регионалната система. Посредством поставяне на условни директивни (предписателни) величини се определя посоката и интензитета на въздействащите фактори (външни и вътрешни), породени от функцията динамичност. Този казус следва да се възприема в по-горе изложения способ (в точка 3. за определяне на „демаркационните линии“ между елементите от микроструктурата на регионалната система), за да бъдат изразени причинно-следствените взаимовръзки между изследваните феномени. По този начин се осигурява недвусмисленото тълкуване на обособените принципи за стратегическото управление на еволюцията на регионалната система, приемащи своеобразни индикативни взаимозависимости с гореизложените директивни величини. Първият изследователски пункт от регионалния цикъл, следва да бъде възприеман като своеобразен „ключ“ към осъществяване на концепцията за устойчиво регионално развитие.

Вторият изследователски казус от регионалния цикъл, разглеждащ проблема е свързан с очертаването на контури на природо-обществената среда, в която ще бъде принудена да функционира съответната регионална система, на базата на проявлението на функцията на инерционност. Този казус следва да бъде възприеман като своеобразен „път“ към осъществяване на концепцията за устойчиво регионално развитие. Така се обособяват действията по прогнозиране на развитието на външната, обективната среда, тоест е свързан с ограничаване на заплахите и ползване от възможностите на природо-обществената среда.

Третият изследователски казус от регионалния цикъл, разглеждащ проблемът с прилагането на управленската функция на личността за стратегическо управление на еволюцията на регионалната система, се проявява посредством функцията многовалентност, и следва да бъде възприеман като своеобразен път към осъществяване на концепцията за устойчиво развитие. Този казус обуславя действията по планиране развитието на вътрешната (субективна) среда. Той обхваща минимизирането на слабите страни и оптимизирането на силните страни, характеризиращи структурните единици на регионалната система.

Четвъртият изследователски казус от регионалния цикъл, разглежда проблема с мониторинга върху резултатите от стратегическото управление (прогнозиране и планиране) на развитието на регионалната система, проявяващ се посредством функцията на устойчивост. Следва да бъде възприеман като своеобразна обратна връзка, обуславяща резултатите от стратегическото управление на еволюцията на регионалната система в предходния регионален цикъл.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният условен изследователски модел за стратегическо управление на еволюцията на регионалната система (основна цел на изследването), представлява своеобразен „ключ“ и „път“ към осъществяване на концепцията за устойчиво развитие бе изграден посредством решение на заложените задачи: „Изследване на причинно-следствените взаимовръзки между елементите на природо-обществената среда“, „Установяване на принципи на стратегическо управление на еволюцията на регионалната система (посредством регионалния цикъл)“, „Представяне на условен изследователски модел за стратегическо управление на регионална система (ключ и път към осъществяване на концепцията за устойчиво развитие)“. С този модел се установяват принципите на стратегическо управление, на еволюцията (прогресивна или регресивна) на регионалната система заложили в съвременната концепция за устойчиво развитие. Това се постига посредством анализ на изложените причинно-следствените взаимовръзки между елементите на регионална система формиращи структурата на регионалния цикъл. Препотвърдена бе и авторската дефиниция за устойчиво регионално развитие, според която то бе възприето като „процес на менажиране“ на еволюцията на дадена регионална система, с цел поставянето ѝ в синергични условия на интензивен растеж, обуславящ мултипликационно-

акселериращите взаимовръзки между елементите на природо-обществената среда. Тази среда стои в основата на формираните принципи на стратегическото управление на еволюцията на регионалната система (изразени във всеки от четирите казуса) приемащи точно обособени директивни и индикативни функционално обособени взаимозависимости посочени в пунктовете им на проявление.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Ковачев А. Управление и устойчиво развитие. Изд. Институт за следдипломна квалификация при УНСС, София, 2004, стр. 139
- [2] Найденов Н. Прогнозиране и планиране. Университетско издателство. „Стопанство“, София, 2002, стр. 28
- [3] Славова И. Планиране и прогнозиране. Нов български университет. София, 2012, стр. 14